

**Η διαδικασία της
Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης
(ΣΠΕ) στο Χωροταξικό Σχεδιασμό:
εννοιολογικές αποσαφηνίσεις και η
εφαρμογή στα ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ**

Μουτσιάκης Ευθύμιος
Περιβαλλοντολόγος,
Δρ. Αρχ. Μηχανικών ΑΠΘ

Περιεχόμενα

- ΣΠΕ: Βασικές έννοιες – ορισμοί
- Θεσμικό πλαίσιο
- Περιεχόμενο ΣΜΠΕ
- Αξιολόγηση επιπτώσεων: μεθοδολογία και σύστημα παρακολούθησης
- Εφαρμογή ΣΜΠΕ σε ΓΠΣ-ΧΟΟΑΠ
- Το παράδειγμα ΣΜΠΕ στο Δήμο Ίωνος Δραγούμη Καστοριάς
 - Αναπτυξιακή ταυτότητα
 - Συνθήκες περιβάλλοντος – πιέσεις
 - Αναπτυξιακή προοπτική και όραμα
 - Προτεινόμενοι άξονες ανάπτυξης
 - Περιβαλλοντικοί στόχοι
 - Εφαρμογή μεθοδολογίας επιπτώσεων και σύστημα παρακολούθησης
 - Ενδεικτικές κανονιστικές πράξεις

Βασικές έννοιες - ορισμοί

Η διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ) εντάσσεται στο θεσμό της Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ) που αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα εργαλεία της περιβαλλοντικής πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Στόχος είναι η προστασία του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και η βιώσιμη προοπτική της ανάπτυξης

Αφορά στην εκτίμηση των επιπτώσεων από την αξιολόγηση εναλλακτικών προτάσεων κατά την εκπόνηση σχεδίων – προγραμμάτων είτε αυτά σχετίζονται με την ανάπτυξη ολόκληρων τομέων της οικονομίας (π.χ. τουρισμός) είτε με την ανάπτυξη συγκεκριμένων γεωγραφικών περιοχών (π.χ. χωροταξικά σχέδια)

Βασικές έννοιες - ορισμοί

Εφαρμόζονται σε ευρείες χωρικές κλίμακες αξιολογώντας στην ουσία το «αναπτυξιακό όραμα» περιοχών (από ένα Δήμο μέχρι το επίπεδο χώρας) όπως επιχειρείται να εκφραστεί μέσα από ρυθμίσεις και επιλογές χωροταξικού, παραγωγικού και οικονομικού προσανατολισμού

Σκοπός μέσα από αυτή την αξιολόγηση είναι η εύρεση των βέλτιστων λύσεων ώστε να προσεγγίζεται στο μέγιστο βαθμό η επιδίωξη της αιεφόρου ανάπτυξης, δηλαδή η ισότιμη ανάπτυξη της κοινωνικής, οικονομικής και περιβαλλοντικής συνιστώσας

Ακριβώς αυτή η επιτελική θεώρηση των επιπτώσεων διακρίνει την διαδικασία ΣΠΕ από την παρόμοια διαδικασία έγκρισης περιβαλλοντικών όρων (ΕΠΟ) συγκεκριμένων έργων και δραστηριοτήτων

Βασικές έννοιες - ορισμοί

Ξεφεύγοντας από τη σημειακή θεώρηση έργων και δραστηριοτήτων των οποίων η σκοπιμότητα έχει ήδη προαποφασιστεί, αυτό που ουσιαστικά κρίνει η ΣΠΕ είναι η ίδια η σκοπιμότητα σειράς έργων και δραστηριοτήτων τα οποία θα υλοποιηθούν ώστε να πραγματοποιήσουν τις προβλέψεις ενός ολόκληρου σχεδίου ή προγράμματος

Η τεκμηρίωση της σκοπιμότητας επιχειρείται να εκφραστεί μέσα από την διακρίβωση σειράς επιπτώσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον, ώστε τελικά να επιλεγεί η πλέον αποδοτική λύση

Η τεκμηρίωση της σκοπιμότητας επιχειρείται επίσης να εκφραστεί και μέσω διαδικασιών διαβούλευσης και συναπόφασης, οι οποίες καταλαμβάνουν κεντρική θέση στην όλη διαδικασία

Βασικές έννοιες - ορισμοί

Η στρατηγική περιβαλλοντική εκτίμηση αφορά στην τυποποιημένη, συστηματική και περιεκτική διαδικασία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων προγραμμάτων, σχεδίων και πολιτικών, την κατάθεση μιας γραπτής έκθεσης που να αναφέρεται στα αποτελέσματα της αξιολόγησης και στα συμπεράσματα από τη δημόσια διαβούλευση καθώς και της χρήσης των παραπάνω δράσεων στη διαμόρφωση της τελικής απόφασης για έγκριση (Ζαγοριανάκου, 2004)

Πρόκειται για ένα εργαλείο άσκησης πολιτικής τόσο για την εφαρμογή του περιβαλλοντικού σχεδιασμού αλλά και του χωροταξικού σχεδιασμού όπως και της προγραμματικής παρέμβασης. Ο ρόλος της ΣΠΕ είναι κατά βάση αναπτυξιακός

Θεσμικό πλαίσιο

Συνίσταται σε δυο βασικά κείμενα

➤ **Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου**

Σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων

➤ **ΚΥΑ 107017/28.8.06 (ΦΕΚ 1225Β/5.9.06)**

Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων σε εφαρμογή της ανωτέρω Οδηγίας

Οδηγία 2001/42/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου

Στόχος της διαδικασίας ΣΠΕ

Η επίτευξη ενός υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος και η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης, με τη συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων στο στάδιο του σχεδιασμού σχεδίων και προγραμμάτων (πριν την υλοποίησή τους)

Περιλαμβάνει τα ακόλουθα βασικά στάδια διεκπεραίωσης:

- Την εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ)
- Τη διεξαγωγή διαβούλευσης επί του περιεχομένου της ΣΜΠΕ
- Τη συνεκτίμηση των προτάσεων της ΣΜΠΕ και της δημόσιας διαβούλευσης στη λήψη αποφάσεων
- Την ενημέρωση και δημοσιοποίηση της απόφασης

ΚΥΑ 107017/28.8.06 (ΦΕΚ 1225Β/5.9.06)

Αντικείμενο

Η πιστή μεταφορά της Οδηγίας στο εθνικό δίκαιο αλλά και η αποσαφήνιση του πεδίου και των προϋποθέσεων εφαρμογής

Περιλαμβάνει τις εξής κεντρικές προβλέψεις

- Καθορίζει αναλυτικά το είδος των σχεδίων και προγραμμάτων που υποβάλλονται σε διαδικασία ΣΠΕ (τομεακά και χωρικής φύσης)
- Εισάγει την έννοια του Περιβαλλοντικού Προελέγχου σχεδίων και προγραμμάτων ώστε να υποβληθούν ή όχι σε ΣΜΠΕ
- Καθορίζει τη διαδικασία της διαβούλευσης τόσο στην εγχώρια γραφειοκρατία όσο και στα διασυνοριακά ζητήματα
- Καθορίζει το περιεχόμενο του φακέλου των ΣΜΠΕ και Περ. Προελέγχου

Περιεχόμενο ΣΜΠΕ

Η ΣΜΠΕ αποτελεί το κεντρικό στοιχείο της διαδικασίας ΣΠΕ

- Αποτυπώνει τη σκοπιμότητα, τις τεχνικές και λειτουργικές προβλέψεις και τις εναλλακτικές λύσεις του εκάστοτε σχεδίου – προγράμματος
- Προτείνει μια μεθοδολογία αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στη βάση ωστόσο ποιοτικών προσεγγίσεων
- Προτείνει τη σύνθεση ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης των επιπτώσεων, βασισμένο στη λογική των δεικτών - παρατηρητηρίων
- Ενεργοποιεί τη διαδικασία της δημόσιας διαβούλευσης για την λήψη των αναγκαίων αναδράσεων επί της σύνθεσης του σχεδίου – προγράμματος
- Συνθέτει τελικά το μελλοντικό πλαίσιο υλοποίησης έργων και δραστηριοτήτων, αυτών που απορρέουν από το είδος και τη στόχευση του υπό εξέταση σχεδίου - προγράμματος

Περιεχόμενο ΣΜΠΕ

Τυπικός πίνακας περιεχομένων

- A. Μη τεχνική περίληψη της μελέτης
- B. Γενικά στοιχεία (αρχή σχεδιασμού, αρμόδιοι κλπ)
- Γ. Σκοπιμότητα και στόχοι του σχεδίου – προγράμματος (ειδικότεροι στόχοι, συνάφεια και διασύνδεση με εθνικούς και ευρωπαϊκούς στόχους)
- Δ. Περιγραφή του σχεδίου – προγράμματος (αναλυτικό περιεχόμενο, γεωγραφική εφαρμογή, άλλα έργα που προκύπτουν)
- Ε. Εναλλακτικές δυνατότητες (άλλες λύσεις, περιβαλλοντική τεκμηρίωση λύσης που επιλέγεται)
- ΣΤ. Περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος (πλήρης περιγραφή των περιβαλλοντικών δεδομένων του χωρικού επιπέδου αναφοράς)
- Z. Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον του σχεδίου ή προγράμματος (μεθοδολογία αποτίμησης και σύστημα παρακολούθησης)
- Η. Στοιχεία κανονιστικής πράξης (ειδικότερες προτάσεις στη μορφή περ. όρων)
- Ι. Δυσκολίες που ανέκυψαν κατά την εκπόνηση της μελέτης
- Κ. Παράρτημα (χάρτες, πίνακες κλπ)

Περιεχόμενο ΣΜΠΕ

Αξιολόγηση και παρακολούθηση επιπτώσεων

Z. Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον του σχεδίου ή προγράμματος (μεθοδολογία αποτίμησης και σύστημα παρακολούθησης)

- Η μεθοδολογία αποτίμησης και το σύστημα παρακολούθησης αποτελούν τη βασική προστιθέμενη αξία της μελέτης
- Δεν υπάρχουν επίσημες προδιαγραφές για κάθε είδος έργου – προγράμματος. Το κάθε σύστημα αξιολόγησης και παρακολούθησης των επιπτώσεων διαμορφώνεται από τις τοπικές διαθεσιμότητες και ιδιαιτερότητες, από το βάθος έρευνας του μελετητή και από την «ποιότητα» της γραφειοκρατίας.
- Αποτελεί ωστόσο το πιο ενδιαφέρον κομμάτι διότι ενσωματώνει μεγάλο βαθμό δημιουργικής παρέμβασης, απόρροια της σχετικής ελευθερίας του μελετητή στη μεθοδολογική εμβάθυνση και στη σύνθεση της διαθέσιμης πληροφορίας

Αξιολόγηση και παρακολούθηση επιπτώσεων

Μεθοδολογία αποτίμησης επιπτώσεων

- Αναφέρεται στον τρόπο αξιολόγησης των επιπτώσεων επί συγκεκριμένων περιβαλλοντικών στόχων οι οποίοι δύναται να επηρεαστούν από το προτεινόμενο σχέδιο – πρόγραμμα
- Οι περιβαλλοντικοί στόχοι διαμορφώνονται κατά περίπτωση και εξαρτώνται από την αξιολόγηση της υφιστάμενης κατάστασης της εκάστοτε χωρικής αναφοράς και από τις αναπτυξιακές προβλέψεις του κάθε σχεδίου – προγράμματος
- Οι περιβαλλοντικοί στόχοι αφορούν ενδεικτικά και όχι περιοριστικά τομείς όπως: το ανθρωπογενές απόθεμα, τις οικολογικές ιδιαιτερότητες και το αβιοτικό περιβάλλον
- Επιλέγεται μια κλίμακα βαθμολόγησης επιπτώσεων βάσει της έντασης (μικρή – μεγάλη), του είδους (θετική – αρνητική) και της χρονικής έκφρασης (βραχυ – μεσο – μακροπρόθεσμη) των φαινομένων

Αξιολόγηση και παρακολούθηση επιπτώσεων

Μεθοδολογία αποτίμησης επιπτώσεων – διακριτά στάδια

- Στάδιο 1ο. Καθορισμός περιβαλλοντικών στόχων
- Στάδιο 2ο. Κατανόηση συνάφειας περιβαλλοντικών στόχων και προτάσεων σχεδίου – προγράμματος και των κύριων επιπτώσεων στο ανθρωπογενές απόθεμα, στα οικοσυστήματα και στους πόρους
- Στάδιο 3ο. Ανάλυση των επιπτώσεων των προτάσεων του σχεδίου επί των περιβαλλοντικών στόχων με βάση τη κλίμακα αξιολόγησης που επιλέχτηκε (ένταση, είδος, χρονική έκφραση)
- Στάδιο 4ο. Σωρευτική αξιολόγηση επιπτώσεων – Εστίαση ειδικότερα στις αρνητικές αναδράσεις και κατάθεση προτάσεων αντιμετώπισης και απάλυνσης

Αξιολόγηση και παρακολούθηση επιπτώσεων

Σύστημα παρακολούθησης επιπτώσεων

- Σχετίζεται με την εγκαθίδρυση εντός του φορέα υλοποίησης του σχεδίου – προγράμματος ενός απλού και λειτουργικού συστήματος αξιολόγησης των επιπτώσεων στη βάση συγκεκριμένων δεικτών μέτρησης
- Οι δείκτες μέτρησης των επιπτώσεων προβάλλουν τις κατευθύνσεις των περιβαλλοντικών στόχων σε συνδυασμό με τις προτάσεις του σχεδίου - προγράμματος
- Οι δείκτες μπορεί να διαμορφώνονται ανάλογα με το είδος και τις ιδιαιτερότητες του σχεδίου – προγράμματος αλλά βασίζονται συνήθως σε υπάρχουσες μελετητικές – ερευνητικές εργασίες παρόμοιας φύσης (π.χ. Παρατηρητήρια). Το σύνολο των δεικτών συνιστά ένα Παρατηρητήριο
- Το κρίσιμο ωστόσο δεν είναι η κατασκευή ενός συστήματος δεικτών αλλά η υλοποίησή του εντός του εκάστοτε φορέα. Απαιτείται δέσμευση πόρων και δυναμικού για την επιτυχή του λειτουργία

Αξιολόγηση και παρακολούθηση επιπτώσεων

Σύστημα παρακολούθησης επιπτώσεων - τυπική μορφή δείκτη

- Η τυπική μορφή ενός δείκτη αποτυπώνεται συνήθως σε ένα κείμενο που ονομάζεται *τεχνικό δελτίο δείκτη*
- Περιλαμβάνει στοιχεία όπως ο ορισμός, η συνάφειά του με το ζήτημα προς διαπραγμάτευση (π.χ. ο εκάστοτε περιβαλλοντικός στόχος), η αναλυτική του περιγραφή, ο τρόπος υπολογισμού, οι μονάδες μέτρησης και ο περιοδικός χρόνος μετρήσεων – υπολογισμού
- Στη φάση σύνταξης και έγκρισης μιας ΣΜΠΕ δεν επιβάλλεται εξαντλητική ανάλυση των τεχνικών χαρακτηριστικών των δεικτών
- Ωστόσο είναι κρίσιμη η παράθεση των γενικών του χαρακτηριστικών και κυρίως η τεκμηρίωση της συσχέτισής τους με τους περιβαλλοντικούς στόχους και με τις προτάσεις – προβλέψεις του εκάστοτε σχεδίου ή προγράμματος

Η εφαρμογή ΣΠΕ στα ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ

- Η υποβολή σε διαδικασία ΣΠΕ ενός ΓΠΣ-ΣΧΟΟΑΠ απορρέει από τις προβλέψεις της σχετικής ΚΥΑ 107017/28.8.06
- Η σύνταξη ΣΜΠΕ ακολουθεί την έγκριση του Α σταδίου και συντάσσεται παράλληλα με την εκπόνηση του Β1 σταδίου. Ουσιαστικά χρησιμοποιεί ως εισροή τα αποτελέσματα του Β1 σταδίου
- Περιλαμβάνει τη σύνταξη και υποβολή για έλεγχο και έγκριση στην αρμόδια υπηρεσία, μελέτης ΣΜΠΕ σύμφωνα με τις προβλέψεις της ανωτέρω ΚΥΑ
- Η υπηρεσία ελέγχου και έγκρισης της μελέτης ΣΜΠΕ είναι είτε η ΔΙΠΕΧΩ των αντίστοιχων περιφερειών είτε η ΕΥΠΕ (ΥΠΕΧΩΔΕ), ανάλογα με το καθεστώς προστασίας περιοχών του οικείου Δήμου
- Η υπηρεσία ελέγχου και έγκρισης διαβιβάζει το φάκελο σε σειρά αρμόδιων υπηρεσιών για γνωμοδότηση ενώ επίσης ελέγχει τη διαδικασία της διαβούλευσης η οποία τεκμηριώνεται από τη συζήτηση της μελέτης στο αντίστοιχο Δημοτικό Συμβούλιο και δημοσιεύεται σε ημερήσια τοπικά έντυπα

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!